

Loft over græsningstryk på arealer med høj naturværdi

Fagligt notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

Dato: 17. juni 2026 | **35**

AARHUS
UNIVERSITET

DCE – NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Datablad

Fagligt notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

Kategori: Rådgivningsnotat

Titel: Loft over græsningstryk på arealer med høj naturværdi

Forfattere: Rasmus Ejrnæs, Camilla Fløjgaard & Bettina Nygaard
Institution: Aarhus Universitet, Institut for Ecoscience

Faglig kommentering: Andrea Oddershede
Kvalitetssikring, DCE: Camilla Uldal

Ekstern kommentering: Der er ikke kommenteret på dette notat

Rekvirent: Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø

Bedes citeret: Ejrnæs, R., Fløjgaard, C., Nygaard, B. 2026. Loft over græsningstryk på arealer med høj naturværdi. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 12 s. -- [Fagligt notat nr. 2026|35](#)

Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse

Foto forside: Sommergræsning i Odsherred. Foto: Rasmus Ejrnæs

Sideantal: 12

Indhold

1	Baggrund og formål	4
2	Græsning som økologisk proces	6
3	Spørgsmål og svar	8
4	Referencer	12

1 Baggrund og formål

Formålet med dette notat er at rådgive Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (SGAV) om det faglige grundlag for at regulere tætheden af græssende dyr i naturplejen på værdifulde naturarealer med henblik på at forbedre forvaltningen af områdernes naturværdier.

En af de væsentligste trusler mod biodiversiteten i Danmark er fraværet af store planteædere i naturlige økosystemer, som af den grund vokser til med høje urter, buske og træer, hvorved mange lys- og varmekrævende dyr og planter mister deres levesteder. Samtidig er overudnyttelse af plantevæksten i naturområderne også en trussel mod biodiversiteten, fordi insekterne i økosystemerne er afhængige af planterne og deres blomster for at kunne fuldføre deres livscyklus. I naturområder med høslæt midt på sommeren eller hård sommer-græsning forsvinder store dele af plantebiomassen og alle blomsterne om sommeren, hvor planteædende insekter og bestøvere såsom bier, sommerfugle, cikader, græshopper, tæger, bladhvæpse, bladlus, bladbiller, snudebiller, svirreflugter, galmyg og galhvæpse er helt afhængige af planter og blomster. Fjernelse af plantevæksten med maskiner vil desuden føre til en homogenisering af arealet som følge af udjævning af myretuer, star-tuer, muldvarpeskud og anden variation samt fjernelse af træer og buske, som giver læ og ressourcer og kan fungere som bideskjul for græsningsfølsomme planter.

Den eksisterende ordning til støtte af naturpleje med græsning er blevet kritiseret af naturforvaltere og forskere for at medvirke til, at arealforvaltere udnytter vegetationen for intensivt om sommeren (overgræsning) og alt for ofte anvender maskinel slåning, som fjerner vigtige levesteder.

Det er med "Delaftale om overgang til ny kvælstofreguleringsmodel" af 3. december 2025 politisk besluttet, at der i 2027 skal indføres et maksimum for, hvor højt et græsningstryk, der må være på arealer med høj naturværdi. Reglen skal indføres for arealer under tilskudsordningerne, Pleje af græs- og naturarealer (PLG) og Permanent ekstensivering (PE), som begge er en del af den danske Strategiske CAP-plan. For PE er det endvidere besluttet at indføre et forbud mod slæt på arealer med høj naturværdi.

Aftaleteksten lyder:

"...Helårsgræsning med et naturligt lavt græsningstryk skaber de bedste betingelser for biodiversiteten på naturarealer. Derfor er aftalepartierne enige om at ændre tilskudsordningen pleje af græs- og naturarealer (PLG), så den fremmer ekstensiv helårsgræsning med et naturligt lavt græsningstryk. Der sættes gang i arbejdet med at indføre en øvre grænse for græsningstrykket på 400 kg dyr/ha som et krav i ordningen på arealer med høj naturværdi i 2027."

"...Aftalepartierne er derfor enige om, at der i ordningen for permanent ekstensivering (PE) i 2027 indarbejdes en øvre grænse for græsningstrykket på 400 kg/ha og et forbud mod slæt for alle PE-arealer med høj naturværdi eller højt potentiale for natur (HNV-score på 5 eller over) for at tage udgangspunkt i det enkelte areals naturtilstand og -potentiale."

SGAV har bestilt et kort notat, hvor DCE tager stilling til en række spørgsmål knyttet til indførelsen af et loft over antallet af dyr i naturplejen og forbud mod slæt på arealer med høj naturværdi.

2 Græsning som økologisk proces

Græsning er en grundlæggende økologisk proces, som har præget terrestriske økosystemer i millioner af år og været medvirkende til udviklingen af den biodiversitet, vi kender i dag. Siden de store dyr blev udryddet for mere end 10.000 år siden, har der manglet store dyr i den vilde natur. Efter landbrugets indførelse er der sket et skift fra naturlig græsning til en situation, hvor det er husdyr, som græsser i naturen under landbrugsmæssig styring – det vi i dag kender som naturpleje, men som i tusinder af år simpelthen var en del af landbrugsdriften.

Den traditionelle ekstensive græsningsdrift findes ikke længere, for i dag kan dyreholdere fodre om vinteren, og naturlige græsningslandskaber er i høj grad konverteret til græsmarker og plantager. For at sikre, at græsningen bidrager til at bevare og udvikle biodiversiteten i de sidste bevaringsværdige naturområder, er det relevant at tage udgangspunkt i, hvordan græsning foregår under naturlige forhold.

Vores forståelse af naturlig græsning tager delvist afsæt i det videnskabelige arbejde med at beskrive og kvantificere en baseline for naturlig græsning i Europa og Danmark (Fløjgaard m.fl. 2022). Et centralt udgangspunkt er, at dyrene indgår som en integreret del af økosystemet året rundt uden tilskuds-fodring. På den baggrund har vi tidligere vurderet, at intervallet for naturligt græsningstryk i Danmark ligger i størrelsesordenen 70–250 kg/ha i varierede græsningsområder (Fløjgaard m.fl. 2021; Fløjgaard m.fl. 2023b).

I tidligere rådgivning om en resultat- og indikatorbaseret støtteordning til naturpleje har vi foreslået en pointsætning for græsning, hvor der opnås maksimalt point inden for intervallet 100–200 kg/ha, reduceret point over og under dette interval og ingen point ved græsningstryk over 400 kg/ha (Ejrnæs et al. 2021b, Fløjgaard m.fl. 2023a). Det har også været vores anbefaling til kødproducenter, der gerne vil sikre biodiversiteten, at græsningstrykket holdes under 400 kg/ha (Ejrnæs & Bruun 2021). Disse anbefalinger blev samlet og diskuteret grundigt i 2024 (Fløjgaard & Ejrnæs 2024).

Det er vigtigt at understrege, at et græsningsloft på 400 kg ikke er en anbefaling til den optimale græsningsforvaltning. Den optimale forvaltning består i at indrette forvaltningen med en naturlig tæthed af dyr, som defineres som den tæthed, hvor dyrene kan overleve hele året rundt uden supplerende fodring. I praksis kan der være mange grunde til, at helårsgræsning ikke er muligt, og så vil tætheden af dyr kunne være højere end det er muligt ved helårsgræsning. Problemet er så, at der kan opstå skadelig konkurrence mellem de store planteædere og alle de insekter, som lever af biomassen i sommerhalvåret, og det er årsagen til, at vi anbefaler et loft som kan modvirke ødelæggende overgræsning.

Det skal understreges, at anbefalingen om et græsningsloft på 400 kg/ha beror på en samlet faglig vurdering, herunder erfaringer med skadelig overgræsning i sommermånederne og erfaringer med skadelig tilgroning på grund af manglende græsning. Et universelt græsningsloft tager ikke højde for, at biodiversitetseffekterne vil variere på tværs af naturtyper med forskellig produktivitet, samt være afhængig af græsningsperiode og diversiteten af græsningsdyr (se også Søndergaard m.fl. 2025, Trepel m.fl. 2024).

Vi kan som forskere anbefale, at græsningen gennemføres som helårsgræsning uden tilskuds fodring, med det antal dyr, som sikrer, at der er ædt i bund efter vinteren, på det tidspunkt, hvor plantevæksten for alvor tager fart omkring 1. maj. Tætheden af dyr vil variere fra naturområde til naturområde.

Udfordringen med overgræsning opstår, når græsningsperioden afkortes, og jo mere den afkortes jo vanskeligere bliver det på samme tid at tilgodese formålet om en markant græsningseffekt på vegetationen og formålet om ikke at skade insektlivet ved overgræsning om sommeren.

3 Spørgsmål og svar

Hvornår bør perioden med et loft på 400 kg/ha gælde for at undgå overgræsning?

I et tidligere forskningsprojekt om produktion af oksekød i naturplejen, undersøgte vi, hvornår insekterne er aktive i dansk natur ved at hente data fra den danske artsportal (arter.dk) for alle fund af sommerfugle, tovinger, årevinger og biller, og kiggede på fordelingen af fund over året. Langt hovedparten af observationerne er fundet fra midten af april til midten af september, og vi vurderer derfor, at dette kunne være en relevant periode at tage i betragtning, når man gerne vil fastsætte et loft for at undgå overgræsning (Ejrnæs & Dalby 2022, Ejrnæs et al. 2024).

Det vil være mest retvisende at beregne tætheden af dyr i et naturområde som en gennemsnitsværdi i perioden fra 15. april til 15. september (også ved en længere græsningsperiode) frem for at lade loftet gælde som maksimal tæthed på et hvilket som helst tidspunkt. Det betyder, at hvis dyrene kun går på et areal i fire ud af de fem måneder, vil der kunne gå maksimum 500 kg/ha, fordi gennemsnitsbelastningen i perioden da vil være 400 kg/ha. I virkelighedens verden vil en sådan gennemsnitsbetragtning gøre det muligt for en lods ejer at flytte græsningsdyrene mellem to eller flere folde uden at overtræde loftet, hvilket nogle gange kan være nødvendigt, hvis dyreholderen har flere arealer, som er adskilt af veje eller lignende, eller dyreholderen har brug for foldskifte for at undgå parasitproblemer.

Vi vurderer, at såkaldt rotationsgræsning (i visse tilfælde kaldet "holistisk afgræsning") med meget høje dyretætheder kan være skadeligt for biodiversiteten og anbefaler derfor, at man både opererer med et loft for det gennemsnitlige dyretryk i april-september og et loft for det absolutte dyretryk på et givet tidspunkt. Det sidste kunne for eksempel ligge på 1200 kg/ha.

Et gennemsnitligt græsningstryk over perioden og et maksimalt græsningsstryk vil være fleksibelt for dyreholderen, hvilket kan øge sandsynligheden for, at der gennemføres naturpleje i et område samt mindske risikoen for, at områder gror til som følge af et alt for lavt græsningstryk. På den anden side stiller det højere krav til dyreholderens dokumentation af dyrenes færden og ligeledes til kontrollen med overholdelsen af reglerne.

Vi anbefaler, at SGAV undersøger mulighederne for, at man kunne understøtte en dokumentation af dyrenes færden ved hjælp af gps-mærkning af dyrene mod til gengæld at spare resurser til kontrolbesøg ude på arealerne.

Hvordan kan vi omsætte 400 kg/ha til en administrerbar enhed? - kan vi benytte det kendte begreb Storkreaturer (SK)?

Forskellige racer af kvæg og heste har vidt forskellig vægt, så man kan ikke nøjes med at tælle storkreaturer (SK) per ha. Vi anbefaler, at dyretrykket beregnes som kg/ha ved at gange antallet af dyr med en tabelvægt for relevant race, køn og alder. Vi anbefaler at rekvirere en tabel med vægte fordelt på arter og racer af græsningsdyr, køn og alder fra SEGES. Det burde give tilstrækkelig præcision at operere med fire-fem størrelsesklasser af dyr (fra får og shetlandsponyer over islændere og galloway til tunge kvæg), tre aldersklasser og to køn.

Vil en maxgrænse på 400 kg/ha effektivt kunne modvirke naturskadelig overgræsning?

Effektivt ja, men ikke fuldstændigt. Der kan stadigvæk være områder, hvor 400 kg vil være overgræsning. Vi har tidligere estimeret det naturlige græsningstryk i danske landskaber til at ligge i intervallet 70-250 kg/ha – højest i landskaber på næringsrig morænejord og lavest i landskaber på mager sandbund. Men dette interval gælder for helårsgræsning i blandede landskaber, og der er næppe tvivl om, at i græsningsområder, som udelukkende er klitter eller meget tørre og sandede overdrev vil et græsningstryk på 400 kg – selvom det kun er om sommeren – godt kunne resultere i overgræsning. Risikoen for overgræsning stiger, hvis dyreholderen har mulighed for at fodre dyrene om vinteren eller flytte dyrene til andre arealer. Hvis dyrene fodres, fordi føden på arealet slipper op, er det tegn på at arealet har været overgræsset. Det bemærkes, at tilskuds fodring i udgangspunktet er forbudt under begge tilskudsordninger

De 400 kg/ha bør ansues som et kompromis, som på den ene side giver mulighed for at praktisere et naturligt højt græsningstryk i meget produktive landskaber – eksempelvis i frugtbare floddeltaer, ådale eller strandenge, som oversvømmes om vinteren og derfor kun kan græsses en del af året – og på den anden side undgå, at græsningstrykket lægges så højt, at der bliver ædt helt i bund i sommermånederne. Traditionel sommergræsning i Danmark foregår ofte med tætheder af dyr på 800-1600 kg/ha (Ejrnæs & Dalby 2022).

Ideelt set bør loftet kombineres med en formidlingsindsats for at udbrede forståelsen af, hvordan man etablerer en biodiversitetsvenlig naturpleje, da der vil være mange lokale forskelle, som kræver lokale tilpasninger. Det vil mindske risikoen, hvis man forhindrer at dyrene tilskudsfodres, men hvis dyrene flyttes til aflastningsarealer (med eller uden tilskudsfodring), kan det også betyde, at naturområdet er blevet overudnyttet, selvom man har holdt sig under de 400 kg/ha. Facit for den gode biodiversitetsgræsning findes lettest ved at praktisere helårsgræsning uden tilskudsfodring, for så er man sikker på, at græsningen ikke er unaturligt hård.

Kan en maxgrænse på 400 kg/ha medføre risiko for tilgroning på nogle naturarealer?

Ja, der er også en risiko for, at et loft kan medføre tilgroning, især i naturområder med en kort græsningssæson. Hvis der for eksempel kun græsses i 5 måneder, er det meget vanskeligt at få ædt i bund uden at skade insektlivet gennem overgræsning. Denne risiko er langt mindre, hvis man har en lang græsningssæson på 9-10 måneder eller endnu bedre, hvis man praktiserer helårsgræsning.

På græsningsarealer, som rummer en blanding af gamle marker og værdifulde naturområder, kan sommerens overflod af plantevækst medføre, at dyrene ikke gider bevæge sig op på skrænter og ned i moser, fordi der er høj foderværdi og mad nok til dyrene på de gamle marker. Dette kan medføre tilgroning af disse områder, selvom græsningen kan være ganske hård på de gamle marker.

Kan man indføre undtagelser for mindre arealer, hvis der fx ikke er plads til mere end et dyr eller hvis 400 kg/ha ikke går op med antallet af dyr?

Hvis der skal gå flere end 400 kg/ha i et område, fordi området er lille, så bør det ske ved at afkorte græsningsperioden, så middelbelastningen stadigvæk

holder sig under 400 kg/ha. Hvis det ikke er muligt at beregne græsningstrykket i et område, når dyrene kun går på arealet en del af perioden (fra april-september), så vil risikoen for undergræsning og tilgroning stige. Dette medfører dog ikke, at vi ændrer i anbefalingen til det universelle græsningsloft.

Hvordan bør "forbud mod slæt" defineres? (fx bør det også omfatte afpudsning uden høst? bør det alene begrænses til maskinel slåning?)

Slåning og slæt med maskiner er skadeligt af flere grunde. For det første destrueres plantebiomassen på tidspunkter i løbet af året, hvor insekterne lever på og af planterne. For det andet medvirker maskinerne til at homogenisere naturområdernes strukturer, så myretuer, knolde, mindre buske og anden variation forsvinder til skade for mange arter.

Et forbud mod maskinel slæt bør også omfatte afpudsning uden høst (slåning uden fjernelse af biomasse), som er mere skadeligt end høslæt, fordi deponering af biomasse ovenpå jorden er skadeligt for mange grupper af sårbare arter. Både på kort sigt, hvor det ændrer mikroklima og solindstråling og på lang sigt, hvor det ændrer jordbundsforhold og næringsstofftilgængelighed.

Maskinel slæt i insektperioden kan undtagelsesvis begrundes med hensyn til biodiversitet – fx at området er lille, at det ikke er muligt at skaffe dyr til græsning eller, at høslæt udføres for at udpine arealet (naturgenopretning). I disse tilfælde kan det være relevant at dispensere fra det generelle forbud, men uden et dokumentationskrav risikerer man, at det bliver for let at vælge en ringere løsning i naturplejen end græsning.

Høslæt ved håndkraft med le er mere skånsomt og vurderes ikke at have et omfang, som er problematisk.

Hvornår bør perioden med et forbud gælde?

Maskinel slåning eller slæt vil altid homogenisere arealet. Maskinel slæt er mindre problematisk i vinterhalvåret, fordi der vil være forholdsmæssigt færre insekter i vegetationen, så man kunne godt forsvare kun at lade forbuddet gælde i insektperioden, hvor græsningsloftet også er aktuelt.

Kan et forbud mod maskinelt høslæt være en barriere for naturgenopretning på visse typer arealer?

Det vil sjældent være tilfældet, da græsning normalt vil være at foretrække som værktøj til naturgenopretning. På arealer med dårlig tilstand og hvor biodiversitetspotentialen primært begrænses af et højt næringsstoffniveau, kan det være relevant at gennemføre høslæt i en periode indtil vegetationshøjden (plantevæksten) er tydeligt begrænset. Dette behov vil dog være størst på arealer, som endnu ikke er værdifulde naturområder, men måske snarere er udtagne landbrugsarealer med et mål om udvikling til værdifuld natur. Disse arealer forventes at være undtaget af forbuddet mod slæt (se nedenstående spørgsmål og svar angående HNV-værdi). Man kunne overveje en mulighed for at dispensere fra forbuddet, hvis høslæt gennemføres som led i genopretningen af en mere naturlig næringsstofstatus og vegetationsstruktur.

Hvor bør skellet i HNV-værdi lægges i forhold til høj naturværdi som grundlag for regulering af de to forskellige tiltag (maksimalt græsningstryk, forbud mod slæt)?

Vi har ingen faglige begrundelser for at lægge kriteriet for HNV-værdi et andet sted end man har gjort i dag ved tildeling af støtte til naturpleje (PLG), hvilket i dag vil sige, når 0,1 ha af det ansøgte naturareal har en HNV-score \geq 5. Det samme gælder for støtte til permanent ekstensivering og forbud mod slæt. Vi anbefaler desuden, at man tilstræber at harmonisere HNV-kortlægningen med biodiversitetskortet for at sikre, at alle typer af arealer tages i betragtning når naturværdien vurderes samt for at udnytte den videnskabelige udvikling, som er sket med biodiversitetskortet siden den første version i 2016 (Ejrnæs et al. 2021).

4 Referencer

Ejrnæs, R., Bladt, J., Dalby, L., Pedersen, P.B.M., Fløjgaard, C., Levin, G., Baaner, L., Brunbjerg, A.K., Mellerup, K., Angelidis, I. & Nygaard, B. 2021b. Udvikling af en dansk naturindikator (DNI). Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 60 s. - Videnskabelig rapport nr. 460. <http://dce2.au.dk/pub/SR460.pdf>

Ejrnæs, R., Bladt, J., Moeslund, J. & Brunbjerg, A.K. 2021. Biodiversitetskortets bioscore. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 20 s. - Videnskabelig rapport nr. 456 <http://dce2.au.dk/pub/SR456.pdf>

Ejrnæs, R. & Bruun, H.H. 2022. Fagligt grundlag for naturløfter for Friland oksekød. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 17 s. – Fagligt notat nr. 2022 | 12. https://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notater_2022/N2022_12.pdf

Ejrnæs, R. & Dalby, L. 2022. Validering af natureffekt af Friland Naturpleje. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 24s. – Fagligt notat nr. 2022 | 91. https://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notater_2022/N2022_91.pdf

Ejrnæs, R., Dalby, L., Bladt, J., Søndergaard, S. A., Dümke, L., Fløjgaard, C. & Bruun, H. H. (2024). Opportunities and barriers for promoting biodiversity in Danish beef production. *Iscience*, 27(12). [https://www.cell.com/iscience/fulltext/S2589-0042\(24\)02647-6?uuiid=uiid%3Ae822bcc4-1de4-43de-8a2a-70b4c77d203d](https://www.cell.com/iscience/fulltext/S2589-0042(24)02647-6?uuiid=uiid%3Ae822bcc4-1de4-43de-8a2a-70b4c77d203d)

Fløjgaard, C., Buttenschøn, R.M., Byriel, F.B., Clausen, K.K., Gottlieb, L., Kanstrup, N., Strandberg, B. & Ejrnæs, R. 2021. Biodiversitetseffekter af rewilding. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 124 s. - Videnskabelig rapport nr. 425. <http://dce2.au.dk/pub/SR425.pdf>.

Fløjgaard, C., Nygaard, B. & Ejrnæs, R. 2023. Pointgivning af biodiversitetsindikatorer i resultat-baseret tilskud til naturpleje. Anden version. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 15 s - [Teknisk rapport nr. 273](#).

Fløjgaard, C., P. B. M. Pedersen, C. J. Sandom, J.-C. Svenning & R. Ejrnæs. 2022. 'Exploring a natural baseline for large-herbivore biomass in ecological restoration', *Journal of Applied Ecology*, 59: 18-24.

Fløjgaard, C., R. Buitenwerf & R. Ejrnæs. 2023b. "Kortlægning af tætheder af store planteædere i helårsgræsningsprojekter." Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 24 s. – Fagligt notat nr. 2023 | 05.

Fløjgaard, C. og Ejrnæs, R. 2024. Principper for forvaltning af tætheder af store planteædere i vildgræsningsprojekter. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 24 s. - Videnskabelig rapport nr. 586.

Søndergaard, S. A., R. Ejrnæs, J.-C. Svenning & C. Fløjgaard. 2025. 'From grasslands to forblands: Year-round grazing as a driver of plant diversity', *Journal of Applied Ecology*, 62: 1104-1113.

Trepel, J., Le Roux, E., Abraham, A. J., Buitenwerf, R., Kamp, J., Kristensen, J. A., E. J. Lundgren & Svenning, J. C. (2024). Meta-analysis shows that wild large herbivores shape ecosystem properties and promote spatial heterogeneity. *Nature Ecology & Evolution*, 8(4), 705-716.